

Filozofska terminologija

1. **Filozofija** grč. **φιλοσοφία** – ljubav prema mudrosti; u svakodnevnom govoru češće je prisutna riječ filozofija.

Predmet filozofije onemogućava njeno definisanje, ali se mogu navesti karakteristike koje Adorno daje u *Uvodu u filozofiju*

- 1) Predmet filozofije je sve što jeste (bitak, bivstvovanje);
- 2) Specifičnost filozofije je u pojmovnom mišljenju (a u pojmu uvijek ima nešto nepojmljeno)
- 3) Specifičnost filozofije je u terminologiji;
- 4) Svaka filozofija je odraz duha vremena;

2. **Bitak ili bivstvovanje** (grč. ειναι lat. esse) sve što jeste, predmet filozofije, ono što je sve i ništa, što izmiče našoj spoznaji tako da se na pitanje šta je bitak uvijek odgovaralo bićem(kako je naglasio Hajdeger) koje je trebalo da bude suština sveg što jeste, tako da se sad treba suočiti sa *zaboravom bitka*

- njem. sein-tri značenja koja proizlaze iz promjene glagola sein- živjeti, izrastati, prebivati)

3. **Biće ili bivstvujuće** (grč. το όν)–ono što jeste

4. **Bit-**(lat. essentia) ono što čini to što jeste tim što jeste, ono trajno, vječno, sve do okreta u savremenoj filozofiji gdje je egzistencija primarnija i ona određuje esenciju.

5. **Metafizika**- fil. disciplina (grč. meta ta fizika; grč. φύσις - pojavljivanje u cjelini)- Šta je suština svih stvari? Šta je uzrok svih stvari? Šta je iza pojavnog?

- prvo pitanje u istoriji mišljenja je metafizičko pitanje

6. Ontologija-fil. disciplina - grč. το όν - biće; λόγος -govor, riječ, um; Šta je suština bića?

7. Gnoseologija- fil. disciplina - grč. gnosis- saznanje; nominalni osnivač Džon Lok, *Ogledi o ljudskom razumu*- Šta mogu znati, koje su granice spoznaje i koji su popratni činioci spoznaje?

8. Etika fil. disciplina - grč. ethos- mjesto, običaji, navike; Šta je ispravno, dobro? Osnovna pitanja filozofije morala imaju cilj da istraže osnove i izvore moralnih normi, karakter i moralne principe, moralne vrijednosti i smisao ljudskog života. Zavisno od određenja dobra razlikuju se eudajmonizam (blaženstvo), hedonizam (užitak), utilitarizam (interes, korist)...

9. Estetika fil. disciplina - nominalni osnivač Aleksandar Baumgarten- niža senzitivna sposobnost; Šta je problem lijepog? Da li u doživljaju lijepog učestvuju samo teorijska čula?

10. Logika- grč.λόγος- govor, riječ, um, nauka;

-glagol λέγειν -sabiranje, povezivanje raznolikog u cjelinu- filozofska disciplina koja putem mišljenja dolazi do istine;

11. Kosmos- grč. red, poredak, nakit, kozmetika, uređeno stanje; prvo razdoblje u istoriji mišljenja- kosmološko gdje se nije sumnjalo u harmoniju već je problem bio u traženju

12. Hilozoizam- grč.hyle-materija, tvar; zoe- život

-materija je prožeta životom /život kao kretanje, promjena/

-antička filozofija, Miletska škola

14. Materijalizam- stvarnost se objašnjava materijom

- antička filozofija /kosmološko razdoblje/

- prosvjetiteljstvo /mehanički materijalizam/

- Marks /istorijski i dijalektički materijalizam/

14. Monizam- bitak se određuje jednim bićem- Miletska, Elejska škola.

15. Metempsihoza- seoba duša; u antičkoj filozofiji-kosmološkom razdoblju -Pitagorejskoj škola

16. Orfički kult- u antičkoj filozofiji- Pitagorejska škola je bila pod uticajem orfičkog kulta- vjerovanja u dualizam duše i tijela

17. Broj u antičkoj filozofiji, Pitagorejska škola- sve kvalitativno svodi se na kvantitativno; broj zastupa oblik materije i neodvojiv je od nje

18. Vatra- u antičkoj filozofiji, kosmološkom razdoblju kod Heraklita- vatra je arhe.

19. Dijalektika- grč. λόγος - govor, razgovor, kretanje, promjena;

- Objektivna dijalektika – kod Heraklita, promjena je u prirodi */U istu rijeku ne možeš dvaput ući, Sunce nije samo svaki dan novo nego je uvijek i neprestano novo/*
- Subjektivna dijalektika- u antičkoj filozofiji, kosmološkom razdoblju, Elejska škola; Zenonova 4 dokaz da ne postoji kretanje; samo mišljenje vodi istini
- Sokratova dijalektika- vještina vođenja razgovora i način dolaska do univerzalne istine
- Platon- nauka nad naukama, intelektualna intuicija
- Aristotel- ne vodi istini već samo partikularnoj spoznaji */Organon-5.dio Topika/*
- Kant- transcendentalna dijalektika
- Fihte- subjektivna dijalektika, cijeli svijet se izvodi iz svijesti
- Hegel-zahtjev da supstancija postane samosvijest, subjekt

20. Etički intelektualizam - učenje kod Sokrata gdje je izjednačeno znanje sa vrlinom, nema razlike između htjenja, znanja i činjenja; prisutno vjerovanje da su obrazovani ljudi i karakterni

21. Ironija- u antičkoj filozofiji, u antropološkom razdoblju, Sokrat se služio **ironijom** tj. pretvaranjem da ni on sam nema pravog znanja ne bi li našao nekog ko ga ima; pokušaj da se sagovornik navede na

razgovor koji vodi univerzalnoj istini; prva pomoćna metoda induktivno-dijalektičkog puta dolaska do pojma, znanja, vrline i istine.

- Kjerkegor smatra da je ironija u službi istine, ili mu bar pomaže da manje učestvuje u laži

22. Majeutika- Ironija na putu samospoznaje nije dovoljna, potrebna je i majeutika kao druga pomoćna metoda koja kao vještina pravilnog imenovanja pomaže Sokratu na putu istine.

23. Sofisti

- 1) učitelj mudrosti;
- 2) učitelj govorništva;
- 3) plaćeni učitelj;
- 4) učitelj političke vještine;

24. Etički i gnoseološki relativizam- kod sofista (Protagore) tvrđenje da ne postoji univerzalno znanje i dobro; čovjek mjera svih stvari.

25. Fisis - nomos -u antičkoj filozofiji, u antropološkom razdoblju, kod sofista postavljeno pitanje odnosa zakona u prirodi i društvu tj. odnosa promjenljivog i nepromjenljivog